

Bohumil **Hrabal** (28. 3. 1914 Židenice /dnes součást Brna/ - 3. 2. 1997 Praha)



Český spisovatel.

Bohumil Hrabal se narodil **svobodné matce Marii Kiliánové** (1894 – 1970) a důstojníkovi rakousko-uherské armády Bohumilu Blehovi (1893 – 1970), který se však k otcovství nehlásil; chlapec se tedy jmenoval Bohumil Kilián. Jeho matka Marie pak pracovala jako pomocná účetní v městském pivovaru v Polné na Jihlavsku. Zde se seznámila s hlavním účetním

Františkem Hrabalem (1889 – 1966), provdala se za něj (1916) a Bohumil pak mohl přijmout otcímovo příjmení. V r. 1917 se rodina rozrostla ještě o syna jménem Břetislav. V r. 1920 se Hrabalovi přestěhovali do **Nymburka**, kde otec pracoval jako **správce** pivovaru. Záhy se k nim natrvalo přistěhoval Františkův svérázný bratr Josef a stal se tu pivovarským dělníkem. Všechny tyto události včetně protikladných povah obou bratrů – **Francina a Pepina** – Bohumila výrazně ovlivnily a on je později promítl do své literární tvorby.

Bohumil Hrabal vystudoval **právníckou fakultu Univerzity Karlovy** v Praze; vinou uzavření vysokých škol za Druhé světové války dokončil univerzitní studia až r. 1946. **Za války** pracoval především jako **železničář** ve stanici Kostomlaty nedaleko Nymburka; byl zde i **výpravčím**.

Hrabal se právníckou profesí nežil; jednak byla vzdálená jeho nekonvenčnímu povahovému založení, jednak v období po komunistickém převratu (1948) byla spojena s přitakáním novému, nedemokratickému režimu (Hrabal se v r. 1945 stal členem **komunistické strany**, ale již následující rok, kdy komunisté vyhráli parlamentní volby, z ní zase vystoupil).

Hrabal profesně působil postupně jako **pojišťovací agent, obchodní cestující, dělník v ocelárnách** (na Kladně; utrpěl zde vážný pracovní úraz hlavy) a v Praze jako **pracovník ve sběrně starého papíru a kulisák** v divadle. Přes dvacet let (1950 – 1973) bydlel v činžovním domě v **pražské periferní čtvrti Libeň**; zde se r. **1955** seznámil s **Eliškou Plevovou** (1926 – 1987), která pocházela z majetné rodiny firemního úředníka z Břeclavi, ale v 50. letech to pro ni byla již jen minulost. Za Hrabala se provdala r. **1956**, zůstali bezdětní. Libeňský činžák byl zbořen, a tak se přestěhovali (1973) do panelového domu. Hrabal se stal štamgastem ve vyhlášené staroměstské pivnici U Zlatého tygra, kde kraloval tamější stolní společnosti.



V **50. letech** Hrabal **začal psát povídky**; vycházely tiskem bez většího ohlasu, byť v r. 1956 je ve svém eseji ocenil další začínající autor, dramatik a publicista **Václav Havel** (1936 – 2011).

V r. **1962**, tedy krátce poté, co v československé kultuře začala ideová liberalizace proslulých 60. let, se Hrabal stává **spisovatelem z povolání** (dostí pozdě, neboť již na prahu padesátky) a vzápětí v rychlém sledu publikuje několik **povídkových souborů** – první je **Perlička na dně** z r. 1963 –, jimiž vnesl do české literatury nový, osobitý tón tvorby jak ve vypravěčském stylu, tak v námětovém zaměření, a rychle se zařadil **mezi nejčtenější a nejuznávanější české autory**.

V **60. letech** Hrabal získal za svou tvorbu několik československých oficiálních ocenění, ovšem v překladech pronikl úspěšně také do **zahraničí** (osobně mj. vystupoval na literárních akcích v Západním Německu). **Vedle Milana Kundery** se stal **nejpřekládanějším žijícím českým autorem**.

V r. **1965** byl podle Hrabalovy prózy natočen **povídkový film Perličky na dně**; sešli se tu významní režiséři mezinárodně oceňované **československé filmové nové vlny**: Jiří Menzel, Jan Němec, Evald Schorm, Věra Chytilová (Hrabal společně s nimi byl také spoluautorem scénářů).

Ovšem absolutního vrcholu v tomto směru dosáhla Hrabalova novela ***Ostře sledované vlaky*** (1965): příběh z maloměstské železniční stanice za Druhé světové války působivě spojuje intimní a občanské zranění mladého muže (s hrabalovskými autobiografickými rysy) a jeho filmový přepis (režie Jiří Menzel) získal za rok **1967** Cenu Americké filmové akademie (**Oscara**) jako světově nejlepší neanglicky mluvený film.

V r. 1965 si Hrabalovi koupili **víkendový dům** v osadě **Kersko** východně od Prahy; lokalitu si jako rekreační destinaci oblíbily již za první republiky pražské úřednické rodiny.

Po sovětské vojenské invazi r. 1968 skončila nadějeplná 60. léta a v Československu nastoupila tuhá, cenzurou prodchnutá éra neostalinské **normalizace**. Hrabal pokračoval v pilném psaní, ale vycházet mohla jen jeho starší díla. Až když v r. **1975** poskytl politicky smířlivé interview komunistickému kulturnímu týdeníku *Tvorba*, mohl téměř všechny své nové práce publikovat. Čtenářským zájmem vynikly **vzpomínková nymburská próza *Postřižiny*** a **povídkový soubor *Slavnosti sněženek*** – obě knihy následovány Menzelovými kongeniálními filmovými verzemi.

Poslední významnou Hrabalovou knihou se stala **novela *Obsluhoval jsem anglického krále*** (1971), která shrnuje všechny charakteristické rysy Hrabalova vypravěčství, ovšem vyniká i polemickým, antihrdinským líčením československé společensko-historické reality 30. – 50. let.

O tom, že Hrabalova invence neztratila ani v pokročilém věku svou sílu, svědčí série esejistických dopisů ***Listy Dubence***, věnovaná americké studentce April Giffordové, která za Hrabalem přijela v r. 1986 do Prahy a v r. 1989 zorganizovala jeho velké literární turné napříč Spojenými státy.

Ikonický okamžik nastal v r. 1994, když Prahu navštívil americký prezident Bill Clinton se svou ministryní zahraničí Madeleine Albrightovou (pražskou rodačkou) a český prezident Václav Havel je oba vzal k Tygrovi na setkání s Hrabalem.

Po dovršení osmdesátky, již ve svobodných poměrech, ovdovělý Hrabal začal pociťovat tíhu stáří i zdravotních problémů. V r. **1997 zahynul pádem z okna** v pražské nemocnici na Bulovce, kde se léčil; časté jsou úvahy o tom, že ukončil svůj život dobrovolně.

Některá díla:

Povídkové soubory ***Perlička na dně*** (1963, rozšířeno 1964), ***Pábitelé*** (1964; název odkazuje na nositele typicky hrabalovského poetického vypravěčství), ***Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet*** (1965; film ***Skřivánci na niti*** 1969: režie Jiří Menzel, hrají Václav Neckář, Rudolf Hrušínský, Jitka Zelenohorská, Vlastimil Brodský), ***Slavnosti sněženek*** (1978; inspirováno Hrabalovými pobyty v Kersku; film 1983: režie Jiří Menzel, hrají Rudolf Hrušínský, Jaromír Hanzlík, Jiří Schmitzer, Libuše Šafránková, Jiří Krejčík);

Jednovětá novela *Taneční hodiny pro starší a pokročilé* (1964);

Novely *Ostře sledované vlaky* (1965; film 1966: režie Jiří Menzel, hrají Václav Neckář /Miloš Hrma/, Josef Somr /výpravčí Hubička/, Naďa Urbánková /Viktoria Freie/: Oscar 1967), ***Obsluhoval jsem anglického krále*** (psáno 1971, vydáno 1980 v Kolíně nad Rýnem, v Československu 1989; film 2006, režie Jiří Menzel, hrají Ivan Barnev /Jan Dítě/, Oldřich Kaiser /zestárlý Jan Dítě/, Martin Huba, Jiří Lábus, Julia Jentschová /Líza/), ***Postřižiny*** (1976; název odkazuje na starosvětskou slavnost prvního střihání vlasů u dítěte, jde o symbol uplynulé první, raně dětské životní etapy; film 1980: režie Jiří Menzel, hrají Magda Vašáryová /Marie/, Jiří Schmitzer /Francin/, Jaromír Hanzlík /Pepin/, Rudolf Hrušínský) ***Příliš hlučná samota*** (vydáno 1980 v Kolíně nad Rýnem, v Československu až 1989; film 1994: režie Věra Cais, v hlavní roli autobiografického skladníka Hanti ve sběrných surovinách Philippe Noiret), ***Něžný barbar*** (1981 v Kolíně nad Rýnem, v Československu až 1990; film 1989: režie Petr Koliha, hrají Bolek Polívka, Jiří Menzel, Arnošt Goldflam, Ivana Chýlková);

Esejistická korespondence *Dopisy Dubence* (1995; věnováno americké studentce bohemistiky April Giffordové).

Bohumil Hrabal (1913 – 1997): Obsluhoval jsem anglického krále

Když jsem na podzim chodil sekat otavy, tak všichni chodili za mnou, dokonce když jsem šel na záchod, hnula se zvířata za mnou a hlídala mne, abych neutekl... To akorát první týden, když se mi zjevila ta dívka z čokoládovny Orion, tak jsem tak po ní zatoužil, tak jsem ji chtěl vidět, zdali ještě chodí s knihami pod paží do té fabriky na čokoládu, tak jsem dostal stesk po ní, sbalil jsem to nejnnutnější a ještě před rozbřeskem jsem se vydal do vesnice a tam jsem čekal na autobus, ale když autobus dojel, a už jsem dá

...ale ten penzista asi špatně viděl, a tak dlaní ťapal v prachu, povídám, copak hledáte, tatínku, copak? A on řekl, že ztratil dvacet halířů, a já jsem počkal, až lidé šli kolem, a vzal jsem hrst drobných a hodil jsem to do vzduchu a honem jsem se chopil uch koše a zabořil jsem se do karafiátů a šel jsem dál, a když jsem se před rohem otočil, viděl jsem, jak po zemi leze ještě několik chodců, všichni měli dojem, že vypadly ty mince jim, a jeden osočoval druhého, aby mu ty peníze vrátil, a tak vkleče se hádali a prskali a drápali si do očí jako kocouři v botách, a já jsem se rozesmál a hned jsem věděl, co s lidma hejbá a v co lidé věří a čeho jsou schopni za pár mincí udělat.

Tak jsem pořád zkoušel jen tu sílu peněz, poroučel jsem šampaňské, ale napřed jsem jej ochutnal, slečna musela pít se mnou originál, nestrpěl jsem už, aby mně nalívali víno a slečně limonádu. A když jsem ležel nahý a díval se na strop a blondýnka ležela vedle mne a dívala se na strop taky, zničehonic jsem vstal a vytáhl jsem z vázy pivoňku a otrhal jsem okvětní lístky a kolem dokola jsem obložil z několika pivoňek slečně břicho, bylo to tak krásné, že jsem se podivil, a slečna se zdvíhala a dívala se na svoje břicho taky ale pivoňky padaly, a já jsem ji zatlačil něžně zpátky, aby zůstala ležet, a ze skoby jsem sundal zrcadlo a nastavil jsem to zrcadlo tak, aby slečna viděla, jak krásné je její břicho obložené pivoňkovými okvětními lístky, pravil jsem, to bude krásné, kdykoliv sem přijdu, tak jak tady bude kvítí, tak ti obložím břicho, ona řekla, že tohle se jí ještě nikdy nestalo, takový hold její kráse, a řekla mi, že se do mne těmi květinami zamilovala, já jsem řekl, jak to bude krásné, až na Vánoce natrhám smrkové větvičky a obložím jí břicho těmi větvičkami, a ona řekla, že bude ještě krásnější, až jí obložím břicho jmelím, ale nejlepší že by bylo, a to musí zařídit, aby nad kanapem na stropěviselo zrcadlo, abychom se viděli, jak ležíme, a hlavně jak ona je krásná, když je nahá s věncem kolem kožíšku, věncem, který se bude měnit podle ročních období a květin, které jsou typické pro ten který měsíc, jak to bude krásné, až ji pak obložím kopretinami a slzičkami Panny Marie, a chryzantémami a listopadkami a barevným listím..., a já jsem vstal a objímal jsem se a byl jsem veliký, když jsem odcházel, dal jsem jí dvě stě

korun, ale ona mi je vrátila, a já je položil na stůl a odcházel jsem a měl jsem dojem, že měřím metr osmdesát, i paní Rajské jsem podal stokorunu do okýnka, kam se sehnula a dívala se na mne skrze brýle..., a vyšel jsem do noci a nebe bylo v tmavých uličkách plné hvězd, ale já jsem neviděl nic jiného než všechny jaterníky a bledule a sněženky a petrklíče kolem dokola břicha slečny blondýnky, čím víc jsem kráčel, tím víc jsem žasnul, kde se ve mně vzal ten nápad obložit jako salátem mísu se šunkou, tak obložit hezký ženský břich s kopečkem vlasů uprostřed, a tak, jak jsem znal květiny, pokračoval jsem a oblékal nahou světlovlásku do mochen a okvětních lístků tulipánů a kosatců a umínil jsem si, že všechno ještě domyslím, protože na celý rok budu mít zábavu, že za peníze lze koupit nejen krásnou dívku, ale za peníze lze taky koupit poezii.

Po večeři, jako ostatně každý den, koník se stočil u kamen a sladce vzdychal, koza si lehla vedle něj, a já jsem pokračoval v psaní svých obrazů, zamyslel jsem se, a ty obrazy mi byly nejdřív tak nejasné, dokonce nějaký zbytečný obraz jsem napsal, ale najednou se mi to rozepsalo a já jsem popisoval stránku za stránkou, pořád ten obraz přede mnou míjel rychleji a rychleji, než jsem stačil psát, a ten předstih obrazů mi nedával spát, neslyšel jsem ani, zda je venku vichřice nebo měsíc tak svítí, až praskají okenní tabulky, já jsem jen den ze dne uklízel cestu a při tom odklizení sněhu jsem myslel na tu svoji cestu večer, až nasadím pero a co začnu psát, už vždycky dopředu ve dne jsem to měl promyšlené, takže večer jsem jen opisoval to, nač jsem při práci na cestě myslel, a večer čekala i zvířata, protože zvíře má rádo klid, jen sladce vzdychala ta zvířátka, a já jsem si vzdychnul též a psal jsem dál, přiložil jsem kus pařezu do kamen a plamen tiše předl a v komíně vzdychala meluzína a pode dveřmi proběhl vítr... O štědrovečerní půlnoci se pod okny objevila světla. Odložil jsem pero a neuvěřitelné se stalo skutkem. Vyšel jsem před stavení a tam na saních s pluhem se ke mně prodrali z druhé strany vesničané, několik těch zbědovaných, ztroskotaných občanů, kteří vysedávali v hostinci a kterým se po mně tak zastesklo, že mi zastřelili vlčáka a teď se pluhem a na saních dostali až ke mně..., pozval jsem je do hospody, do toho mého nynějšího bydliště..., když se na mne dívali, všiml jsem si, čemu se diví. Kde jsi to vzal? Kdo ti to dal? Proč ses tak postrojil? Řekl jsem, posaďte se, pánové, jste zase vy mými hosty, já jsem bejval číšníkem, a oni se mne lekali, a jako by litovali, že sem přijeli... A co ta šerpa a co ten řád?, povídám, to jsem dostal před moc lety, protože já jsem ten, který obsluhoval habešského císaře... Koho obsluhuješ teďka? lekali se. Tady, jak vidíte, moje hosty, a ukázal jsem na koníka a kozu, ale ti už vstali a chtěli ven, ducali do dveří a já jsem jim otevřel a oni jeden za druhým šli chodbou do svého chlívka. Avšak ten frak a blýskavý řád a ta modrá šerpa

polekaly vesničany natolik, že zůstali stát, pak mi gratulovali a přáli příjemné prožití svátků, a pozvali mě, abych přijel na svatoštěpánský oběd.

Avšak v Košíčku to bylo všechno docela jiné, tak podle mého gusta, a proto tady taky nebylo veselí, ale melancholický smutek, taková zasněnost, kterou nikdy jsem nečekal u vojáků, skoro všichni naši hosté byli jako básníci, než začnou psát báseň, ale to nebylo tím, že by takoví byli, byli jistě zrovna takoví hulváti a drzí a arogantní jako ostatní Němci, pořád opilý tím, že porazili Francii, i když jedna třetina důstojníků od divizí Grossdeutschland padla v tomhle galském tažení..., tady tihle důstojníci byli před jinačí cestou, před jinačím posláním, před jinačími boji, protože to bylo jinačí kafe jít na ruskou frontu, která klínem se už dostala v listopadu před samou Moskvu, ale ne už dál, tak armády se rozlévaly dál a dál, až k Voroněži a dál na Kavkaz, a ta dálka a pak ty zprávy z fronty, hlavně zprávy za frontou, kde partyzáni znepríjemňovali cestu na frontu tak a natolik, že fronta vlastně byla už v týlu, jak mi řekla Líza, která z fronty přijela a neměla z toho ruského bojování žádnou radost. Taky mi přivezla malinký kufřík, a já jsem zkraje nevěděl, jakou ten obsah má cenu, ale byl to kufříček plný poštovních známek, tak jak to našla, jsem si myslel, ale Líza slídila už v Polsku i ve Francii jen po známkách v židovských bytech a v samé Varšavě při prohlídkách deportovaných židů ukořistila tyhle poštovní známky, o kterých řekla, že po válce budou mít takovou cenu, že si za ně můžeme koupit kdekoliv jakýkoliv hotel. Ale ten můj synek, který byl se mnou tady, bylo divné dítě. Nemohl jsem v něm poznat ani jeden rys můj, jediný znak ani po mně, ani po Líze, dokonce ani to, co slibovalo to prostředí s Valhalou, dokonce v tom dítěti nebylo ani stopy té hudby od Wagnera, ale naopak, bylo to ustrašené dítě, které už ve třetím měsíci dostávalo psotníček. A já jsem obsluhoval hosty ze všech německých krajů, poznával jsem a pak už s naprostou přesností odhadoval a uhadoval, zda německý voják je z Pomořan, zda je to Bavorák, zda je to voják z Porýní, přesně jsem rozeznal vojáka od moře a z vnitrozemí, zda je to dělník nebo sedlák..., to byla jediná moje zábava, od rána do večera a do noci sloužit bez odpočinku, bez volna, protože já už jsem se nedovedl jinak bavit než tím, že jsem odhadoval, co si kdo dá a odkud pochází, a nejen mužské, ale i ženy, které přijížděly taky s tajným posláním, ale to poslání byl smutek a strach, a taková slavnostní tesknota, nikdy jsem pak v celém životě neviděl manželské a milenecké páry, aby na sebe byly tak něžné a ohleduplné, a aby v očích bylo tolik tesklivosti a něhy, bylo to, jako když doma dívky zpívaly Oči černé, proč pláčete... nebo Zahučaly hory... a tak. V krajině kolem Košíčku se za každého počasí procházely dvojice, vždycky mladý důstojník v uniformě a mladá žena, tiší a do sebe zakutaní, a já, který jsem obsluhoval habešského císaře, jsem tohle nikdy nepoznal a nemohl jsem to uhádnout, až teď jsem tomu přišel na zákonitý kloub, že možnost, že se tihle

dva už nikdy neuvidí..., tak ta možnost dělala z těch lidí krásné lidi, to byl ten nový člověk, ne ten vítězný a uřvaný a pyšný, ale naopak, člověk pokorný a zádumčivý, s krásnýma očima vyplašeného zvířátka..., a taky jsem se očima těchhle mileneckých párů, protože i manželé se tady pod zorným úhlem fronty stávali milenci, naučil jsem se jejich očima dívat na krajinu, na květiny na stole, na hrající si děti, na to, že každá hodina je svátostí oltářní, protože den a noc před odjezdem na frontu milenci už nespali, ne že by byli v posteli, ale něco tady bylo ještě víc než postel, byly tady oči a lidský vztah, který jsem skoro za celý ten svůj život číšníka nepoznal takovou silou, jako jsem to viděl a žil tady...